

สภาพทางการเมืองก่อนเหตุการณ์กบฏวังหลวง

กบฏวังหลวงเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดจากการพยายามแย่งชิงอำนาจทางการเมือง
กลับมาคืนไป โดยผู้ผู้สูญเสียอำนาจจากการรัฐประหาร ๒๔๙๐ ซึ่งในที่นี้หมายถึงกลุ่มพลเรือนซึ่ง
นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ และเนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากสาเหตุทางการเมืองเพียง
อย่างเดียว ผู้เขียนจึงขอเสนอสภาพก่อนเหตุการณ์กบฏ เฉพาะทางการเมือง เพื่อประกอบการ
พิจารณาสาเหตุในการกบฏโดยละเอียดดังนี้

ภายหลังจากคณะรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เข้ายึดอำนาจทางการเมืองแล้ว ได้
ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ และนำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่รัฐ
ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๔๙๐ ออกประกาศใช้ ทั้งนี้เท่ากับเป็นการ
ยุบเลิกรัฐสภาเดิมเสีย นอกจากนี้ในด้านโครงสร้างของรัฐสภา รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้กำหนด
ลักษณะสำคัญอย่างใหม่ กล่าวคือ การให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการใช้อำนาจนิติบัญญัติโดย
การถวายอำนาจให้พระมหากษัตริย์มีสิทธิยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดก็ได้ชั่วคราว ทรงตราพระราชกำหนด
ไว้บังคับได้ เช่น พระราชบัญญัติในกรณีฉุกเฉิน และทรงตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับการเงิน หรือ
ภาษีอากรไว้บังคับได้เช่น พระราชบัญญัติตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ซึ่งเท่ากับว่าฝ่ายบริหาร
สามารถออกกฎหมายได้เอง

ด้านภายนอกรัฐสภา คณะทหารได้ดำเนินการให้ปลัดกลุ่มที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ออก
หมด เช่น ให้ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจและรักษาราชการสารวัตรใหญ่ทหารออก
จากประจำการ หลวงสุขุมโนประสิทธิ์ พ้นจากตำแหน่งผู้รักษาราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมโฆษณาการ

มาตรา ๓๐, ๔๐ และ ๔๑, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.

พล.ถ. วีรวัฒน์ วีรวัฒน์โยธิน พนจากผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ ๑ ไปประจำกรมเสนาธิการ เป็นคนที่
 ทั้งนี้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย ใคออกประกาศให้นายปรีดี พนมยงค์
 พลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ พลเรือตรี สังวร สุวรรณภักดิ์ และพลตรี วีรวัฒน์ วีรวัฒน์โยธิน
 มารายงานตัวที่กองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย ณ ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม ภายใน ๒๕
 ชั่วโมง ปรากฏว่ามี พลตรี วีรวัฒน์ คนเดียวที่มารายงานตัว

ส่วนการบริหารประเทศนี้ ระยะแรกคณะรัฐประหารได้มอบอำนาจในการจัดตั้งรัฐบาลแก่
 นายควง อภัยวงศ์ ทั้งนี้เนื่องจากคณะรัฐประหารส่วนใหญ่เป็นนายทหารนอกประจำการเขารวมรัฐ
 ประหาร โดยไม่มีกำลังหลักของตนเองและไม่เคยมีบทบาททางการเมืองมาก่อน จึงไม่แน่ใจว่าทหาร
 สันเขื่อน ๆ จะให้ความสนับสนุนหรือไม่ แม้ว่าการเชิญจอมพล ป.พิบูลสงคราม มาเป็นหัวหน้า อาจจะ
 แก้ปัญหาการขัดแย้งในหมู่ทหารได้ ก็ยังมีปัญหาว่าประชาชนอาจยังไม่ให้ความสนับสนุนอย่างเพียงพอ
 ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ การที่กองทัพไทยไม่ยอมรับรองคณะรัฐบาลใหม่ในระยะแรก โดยนายเกษม
 ราษฎรปลัดกระทรวงต่างประเทศของอังกฤษได้บอกกับ นายคีเรก ชัมนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำ
 อังกฤษในเวลานั้นว่า "รัฐบาลอังกฤษ รัฐบาลอเมริกัน และรัฐบาลจีนชาติ สามประเทศได้ปรึกษากัน
 แล้ว จะยังไม่นับถือ (recognize) รัฐบาลนี้จนกว่าจะพอใจว่า ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลตามแบบ
 ประชาธิปไตย คือมีรัฐธรรมนูญและมีการเลือกตั้ง..."^๓

ต่อมาเมื่อรัฐบาลจกนายควง อภัยวงศ์ ได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ
 วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๙๑ เรียบร้อยแล้ว รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลอังกฤษจึงได้ให้การรับรอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ สุจิน คันทิกุล, มรดกสะท้อนทางการเมืองของรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐, เรื่องเดิม, หน้า

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗

^๓ คีเรก ชัมนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๓๕๖

แก่ประเทศไทย หลังจากที่เขาว่างเว้นนับแต่เกิดรัฐประหาร แต่จากการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรค
 ประชาธิปไตยได้รับเลือกเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร เป็นส่วนใหญ่ ที่เหลือเป็นสมาชิกที่สมัครโดยอิสระ ซึ่ง
 ส่วนมากก็เป็นนักการเมืองที่แตกออกมาจากพรรคสหชีพ และพรรคแนวรัฐธรรมนูญ หลังจากพรรคทั้งสอง
 ต้องสลายตัวไปแล้ว ส่วนพรรคขบวนการประชาธิปไตยซึ่งตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่มีผู้แทน
 ของพรรคคนใดได้รับเลือกเข้าสู่สภาเลย ทั้งนี้การก่อกำเนิดเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายถนอม
 อภัยวงศ์ ในครั้งนี้ จึงนับได้ว่าเป็นการเข้ารับตำแหน่งตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยโดยชอบ
 จรรยา เพราะเป็นหัวหน้าพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภา และประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการออก
 เสียงเลือกตั้งด้วยความสมัครใจอย่างเต็มที่ โดยไม่มีอิทธิพลใด ๆ มาบังคับ

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลชุดนายถนอม อภัยวงศ์ ชุดนี้ จะสามารถดำเนินงานตามนโยบาย
 ไปได้อย่างราบรื่น และจัดว่าเป็นรัฐบาลที่มีเสถียรภาพมั่นคงที่สุด รัฐบาลก็ไม่สามารถดำเนินการ
 บริหารได้ตามเวลาที่กำหนด เนื่องจากคณะรัฐประหารได้บังคับให้นายถนอม อภัยวงศ์ ลาออกในวันที่
 ๘ เมษายน ๒๕๑๑ สาเหตุที่แท้จริงเนื่องจากคณะรัฐประหารไม่พอใจที่นายถนอม อภัยวงศ์ ไม่ยอมอยู่
 ในข้อจำกัดของตน กล่าวคือ ทางฝ่ายคณะรัฐประหารได้ขอสิทธิบางประการและขอฝากคนบางตนเข้า
 ทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ แก่นายถนอม อภัยวงศ์ ก็ปฏิเสธไปทุกราย นอกจากนี้ทางราชการได้ตั้ง
 คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยสมาชิกที่รัฐสภาเลือกตั้ง และไม่อยู่ภายใต้ อิทธิพลใด ๆ
 ทั้งสิ้น ตลอดจนการพยายามกักกันทหารให้อยู่นอกวิถึทางการเมือง โดยกำหนดนโยบายการ
 บริหารราชการแผ่นดินทั้ง ๒ สมัย มีกำหนดเกี่ยวกับทหารดังนี้

^๑ สุจิน คันทิกุล, รัฐประหาร ๒๕๑๐, เรื่องเดิม, หน้า ๑๓๑

^๒ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๑๒

^๓ อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพันตรี ถนอม อภัยวงศ์ (วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๑๑),
 เรื่องเดิม, หน้า ๘๗

^๔ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๒๕ ตอนที่ ๑๔, หน้า ๘๗๐

จะได้ปรับปรุงกิจการทหารให้สอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย คือ

- ๑) จัดให้กำลังทหารทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติโดยแท้จริง ทั้งไม่ให้ทหารเข้าเล่นการเมือง และไม่ให้ทหารเป็นเครื่องมือของนักการเมืองใด ๆ
- ๒) จัดกำลังทหารให้เหมาะสมที่จะป้องกันความเป็นเอกราชและอธิปไตยของชาติ ทั้งในเวลาปกติและสงครามโดยพิจารณาถึงสภาพความเป็นอยู่ของประเทศ
- ๓) บำรุงสมรรถภาพของผู้นับถือนับพันทหารทุกชั้นให้สูงขึ้น ในด้านวิชาการและการปกครองบังคับบัญชา ส่วนพลทหารจะได้ปรับปรุงวิธีการให้ทหารมีความสามารถดีตามหน้าที่ และในบริเวณอบ

นอกจากนี้พรรคประชาธิปัตย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายควง อภัยวงศ์ เอง ได้รับความนิยมจากประชาชนสูงขึ้นทุกที ถ้าปล่อยให้บริหารงานต่อไปแล้ว คณะรัฐประหารอาจหมดโอกาสกลับเข้าสู่อำนาจอีก ดังนั้น คณะรัฐประหารจึงบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในการจี้ให้นายควงออกนั้น คณะรัฐประหารให้ความเห็นว่า

แม้ทั้งแก่นายควง เป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลขึ้นแล้ว เหตุการณ์ได้ผันแปรไปในทางร้ายภัยแห่งคอมมิวนิสต์ และกบฏจรวดกำลังแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยทุกที คณะรัฐประหารได้ทราบการเคลื่อนไหวของพรรคที่คิดของนายปรีดีอยู่เสมอ หากปล่อยให้ นายควงบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ก็ไม่พ้นการนองเลือด โดยจะเกิดเหตุจรวดกลางเมืองขึ้น ถ้ารัฐบาลนายควง ไม่สามารถปราบได้ ภัยก็จะมาถึงรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ และยังจะมาถึงคณะรัฐประหารอีกด้วย คณะรัฐประหารจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับคววมักก็ไม่ได้ เพราะนายควง อภัยวงศ์ กับคณะรัฐมนตรีรวมคณะ ไม่ยอมจะให้ทหารเขาไปเกี่ยวข้องกับควว จึงจำต้องปฏิบัติเช่นนี้ โดยส่งทหารเข้าไปรีแจนแก่นายควง อภัยวงศ์ ขอมกราบถวายบังคมลาออกโดยดี หากไรคณะรัฐประหารไปบังคับผู้เชื่องให้ลาออกอย่างไรไม่

จากคำแถลงดังกล่าวแสดงอย่างชัดเจนว่า เหตุผลที่คณะรัฐประหารไม่พอใจนายควง อภัยวงศ์

มากที่สุด คือ การพยายามกักกันทหารจากวงการบริหาร

หลังจากนายควง อภัยวงศ์ ลาออกแล้ว คณะรัฐประหารได้เชิญจอมพล ป.พิบูลสงคราม ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในวันเดียวกัน

การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งนี้ เป็นการกระทำผิดรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน เพราะจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก้าวเข้ามาเป็นตัวหน้าฝ่ายบริหาร โดยไม่ได้เป็นหัวหน้าพรรคเสียงข้างมากในรัฐสภา และเนื่องจากการโหวตข้างขวายังกับให้รัฐบาล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเช่นนี้เป็นการทำลายเกียรติของประชาชนที่พอจะมีในคณะรัฐประหารไปอย่างสิ้นเชิง จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงพยายามแก้ไขปัญหภายในรัฐสภา ซึ่งในขณะนั้นพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้โดยการซื้อเสียงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นอิสระ รวมทั้งสมาชิกที่เคยสังกัดพรรคประชาธิปัตย์บางคน มารวมในคณะรัฐบาลชุดใหม่ ทั้งนี้ในคณะรัฐบาลชุดนี้ นอกจากจะมีทหารคนสำคัญในคณะรัฐประหารแล้ว ยังมีผู้แทนราษฎรหลายนาย เป็นรัฐมนตรีลอยระดับเกียรติรวมอยู่ด้วย โดยเฉพาะนายเตียง ไซยกาต ซึ่งแยกตัวเองจากพรรคประชาธิปัตย์ โดยตั้งพรรคประชาชนขึ้นเป็นผู้ที่เห็นว่าสนับสนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม อย่างจริงจังขึ้น ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย^๒

จากการที่รัฐบาลต้องแสวงหาเสียงสนับสนุนจากแหล่งการเมืองต่าง ๆ มารวมตัวกันเป็น "สหพรรค"^๓ เงามี ทำให้ได้สมาชิกที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองเดียวกันมาก่อน เป็นผลให้จอมพล ป.

ในการลงนามคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น พระยามานวราชเสวี ไม่ใครวมลงนามรับรองประกาศแห่งนี้

^๒ มนูญ บริสุทธ์, "คณะรัฐมนตรี", อนุสรณ์งานศพนักจิตแพทย์แห่งชาติ (มอ. พงศกิจิกายัน ๒๕๐๖), หน้า ๑๖๘ (๓๐)

^๓ ประจวบ ทองอุไร, สิ้นยุคเบิก (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ, ๒๕๐๐), หน้า ๓๓๓ -

พิบูลสงคราม ประสพปัญหาภายในรัฐสภาอย่างหนัก เนื่องจากกองหยายามิให้ผลประโยชน์แก่ลูกพรรค
อย่างเท่าเทียมกัน ตัวอย่างการจัดระเบียบการวางโควตารัฐมนตรีในรัฐบาลชุดใหม่ดังนี้

๑. สมาชิกสภาผู้แทนที่แตกมาจากพรรคประชาชนปีแย่มาสนับสนุนรัฐบาล ได้ทำหน้าที่รัฐมนตรี
หรือเลขาธิการรัฐมนตรี
๒. ผู้ทรงคุณวุฒิของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่สำคัญ
๓. พรรคที่สนับสนุนรัฐบาลได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีพรรคละ ๒ คน

แม้กระนั้นก็ตาม สภาพความเป็นไปภายในรัฐสภา ก็มีไม่มีความสงบเท่าที่ควร ในด้านผู้แทน
ราษฎร เริ่มมีข่าวเกี่ยวกับการทุจริตของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เอง เกิดขึ้น และเรื่องสำคัญที่ทำให้
เกิดความแตกแยกกันอย่างหนัก คือ การเพิ่มเงินให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเรื่องนี้พรรคประชา
ชาติเองมีความคิดเห็นแตกแยกกัน นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคเห็นด้วยกับการเพิ่มเงินให้
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อช่วยให้ไม่มีการโกงกินดิบหลัง แต่ มรว. เสนีย์ ปราโมช รองหัวหน้า
พรรคไม่เห็นด้วย ถึงกับมีการตอบโต้กันในสภา การขัดแย้งกันระหว่างหัวหน้ากับรองหัวหน้าพรรค
ครั้งนี้ มีผู้กล่าวกันว่าเป็นอุบายทางการเมืองของฝ่ายตรงกันข้าม อย่างไม่ก็ เมื่อลงมติกัน
ปรากฏว่ามีผู้เห็นด้วย ๔๖ นาย ไม่เห็นด้วย ๘ นาย หลังจากนั้น มรว. กึกกฤษี ปราโมช และ
ร.ท. สมพันธ์ ชันฉนวนะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ยื่นใบลาออก^๓ และจากเรื่องนี้เอง ภายหลังเมื่อ
มรว. กึกกฤษี ปราโมช ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในวันที่ ๓๐
พฤศจิกายน ๒๔๘๑ จึงเป็นเหตุให้มีการขับรัฐมนตรีออกจากคณะรัฐบาลเกิดขึ้น และ มรว. กึกกฤษี
ปราโมช จึงตัดสินใจลาออก ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ สมุหฯ สุวัฑฒนะ, ๒๒ การปฏิวัติและรัฐประหาร สมัย ๒๔๘๕ - ๒๕๐๓ (พระนคร: โรง
พิมพ์สื่อการพิมพ์, ๒๕๐๓), หน้า ๕๐๐ - ๕๐๑

^๒ นรนิติ เกษมบุญกร และ ดร.โกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๘๓

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) ครั้งที่ ๒๘/๒๔๘๑ หน้า ๑๒๒๕

รัฐบาลชุดนี้ กองประสมป้อมในการบริหารงานเนื่องจากกองคอยโอนอ่อนผ่อนตามความ
ต้องการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่เนือง ๆ จะเห็นได้จากการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีในสมัยนี้ภายใน
ในเวลาเพียง ๓ เดือนแรก มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีถึง ๔ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ พระยาไพศวีรย์ รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ได้ออก
แต่งตั้งให้พลตรี เกา เขียวเลิศบริษัทผู้ทอผ้า แทน

ครั้งที่ ๒ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ นาวาเอกหลวงประสิทธิ์จักรการ รัฐมนตรีกระทรวง
อุตสาหกรรมได้ออก

ครั้งที่ ๓ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ คณะอภิรัฐมนตรีเห็นควรให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุด
เฉพาะตัวดังนี้

๑. พระยาโฑกวนิกมนตรี
๒. พระยาพนานุจร
๓. พันเอกพระศรีพิชัยสงคราม
๔. นายเจ๊ะ อับดุลดาหลังปูเต๊ะ

และแต่งตั้งให้

๑. หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
๒. พระชวง เกษตรศิลป์การ รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรธิการ
๓. พลโท พระยาเทพหัสดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
๔. พลตรี สวัสดิ์ สวัสดิ์ศรีธัญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
๕. มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

ครั้งที่ ๔ ๑ มกราคม ๒๔๘๒ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ลาออก

สภาพทางการเมืองภายนอกรัฐสภาเช่นเดียวกัน รัฐบาลมีความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา
เพราะลักษณะการเข้ามาเป็นรัฐบาลที่ไม่ชอบกฏวิธีทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นข้ออ้างสำหรับผู้ที่ต้องการ

จึงอำนาจกลับคืนเป็นนัยอย่างใด ทั้งนี้รัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงพยายามทำการปราบปราม ฝ่ายทรงข้ามอย่างเฉียบขาดรุนแรง และพยายามหักโง่แก่คนลมเสมอ แต่ก็ยังคงมีการพยายามทรงจริง อำนาจจากรัฐบาลชุดนี้ นับว่ามากเป็นประวัติการณ์ กล่าวคือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๔๙๒ มีการ พยายามล้มรัฐบาลถึง ๔ ครั้งดังนี้

๑. กฎแยกดินแดน ปี ๒๔๙๑ และกฎหมายไฮยัคดิน พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นการกบฏที่ยังไม่ได้ลงมือ ปฏิบัติการ ฝ่ายรัฐบาลสืบทราบมาก่อนว่า มีการจับกุมของพวกอดีตเสรีไทย มีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายฟอง สิทธิธรรม นายถวิล อุดต และนายเที่ยง ทิรจันทร์ โดยมีแผนการที่จะแยกดินแดนบางส่วนไป จากราชอาณาจักรไทย แล้วสถาปนาเป็น "สหพันธรัฐแหลมทอง" จึงได้มีการจับกุมผู้ต้องหาถึง ๒ ครั้ง แก่ศาลพลอยจำเลยพันขอหาไปทั้ง ๒ ครั้ง และในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๙๑ ได้มีการก่อวินาศกรรมใน เขตต่าง ๆ ในปัตตานี สายบุรี และเบตง เพื่อแบ่งแยกดินแดนเหล่านี้ไปร่วมกับสหพันธรัฐมาเลย์ซึ่ง ฝ่ายรัฐบาลได้จับไฮยัคดิน หัวหน้าไว้ได้เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๙๑

๒. กฎเสนาวิการ ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ฝ่ายกบฏประกอบด้วยนายทหารในกรมเสนาวิการ เป็น ส่วนใหญ่ วางแผนที่จะล้อมจับบุคคลสำคัญในกองรัฐประหารในวันที่ ๒ ตุลาคม แต่รัฐบาลได้ส่งกำลัง ล้อมจับฝ่ายกบฏไว้ก่อน ในคืนวันที่ ๑ ตุลาคม ผู้ที่ถูกจับได้ในกรมเสนาวิการคือ พล.ต. สมบูรณ์ ตราวุฒิกุล พ.อ. กิตติ ทักทานนท์ พ.ท. ไสว ทักทานนท์ ผู้ที่หลบหนีไปได้ทั้งคือ หลวงอรรรถกิติกำจร และ พ.ท. พิโยช จุฬานนท์ การที่ หลวงอรรรถกิติกำจร อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศสมัยนายปรีดี พนมยงค์ รวมอยู่ด้วย จึงได้มีการค้นหาตัวนายปรีดี อีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏผล สาเหตุจากการกบฏ ในครั้งนี้ จากการสอบสวนฝ่ายกบฏได้เหตุผลว่า เป็นความประสงค์จะปรับปรุงกองทัพพม่าที่เห็นว่า เสื่อมโทรมลงในขณะนั้น

การจับกุมกบฏ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑ นี้ น่าสังเกตว่าฝ่ายทหารเรือได้เปิดประชุมด่วน และ พล.ร.ต. ทหาร ชำหิรัญ โคมอนให้ น.ท. ประดิษฐ์ พูลเกษ เป็นทูตचारแจ้งแก่คณะรัฐประหาร เมื่อ

รายละเอียดของกรณีกบฏทั้ง ๔ ปรากฏใน ไทยน้อย (นามแฝง), ๒๕ คดีกบฏ (พระนคร: สำนักพิมพ์ประมวลสารสิน, ๒๕๑๓) ประกอบด้วย สมุทรา สุรักชณะ, เรื่องเดิม

๖ ตุลาคม ๒๕๕๑ สรุปได้ว่า ทหารเรือไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทหารเรือไม่ต้องการเป็นเครื่องมือทางการเมือง นอกจากจะเป็นของชาติ ทหารเรือไม่ประสงค์จะยกทัพเข้ามาประหารคนไทยด้วยกันเอง และขอรับรองว่าในเขตทหารเรือไม่มีปรีคี่อยู่ ถ้ามีจริงจะแนะนำให้เขาหาทำจริง

การชี้แจงในลักษณะออกตัวของทหารเรือแบบนี้ แสดงว่าทหารเรือกับคณะรัฐประหารมีความกินแหนงแคลงใจกันมาก ซึ่งในการยกยุดครั้งต่อมา เป็นการยืนยันใจอย่างชัดเจนว่า ทหารเรือกับคณะรัฐประหารแตกแยกกัน

๓. กฎระบบสังหารขององชาน เมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ จากการเปิดเผยของเจ้าหน้าที่ทำรจว่า แผนการของฝ่ายกบฏ คือใช้กำลังรถเกราะของฝ่ายรัฐบาลเองล้อมทำเนียบ แล้วให้หน่วยคอมมานโดบุกเข้าโฉบเปิดสังหารคณะรัฐมนตรีที่กำลังประชุมในทำเนียบ ซึ่งเป็นแผนเกี่ยวกับการรัฐประหารในพม่า ที่อดีตนายกรัฐมนตรีของชาน กับคณะรัฐบาลถูกระเบิดตายพร้อมกันหมด ในขณะที่กำลังเปิดประชุมที่ทำเนียบในร่างกุง

รัฐบาลได้จับ พ.อ. ทวน วิชัยชัททะ ร.อ.สุนทร ทรัพย์ทวี ร.อ.ชดิต รัชสีทธิเวธ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเข้ายึดกรมรถรบไว้โดยเค็ดขาด จนกว่าสถานการณ์จะคลี่คลาย

๔. กบฏวังหลวง วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ซึ่งจะโคกดาวเหตุการณ์โดยละเอียดในบทต่อไป

จากการประมวลเหตุการณ์ภายหลังรัฐประหาร ๒๕๕๐ ดังกล่าวแล้ว อาจสรุปเหตุการณ์สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุนำไปสู่กบฏวังหลวงได้ดังนี้

๑. การจี้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ เมื่อ ๘ เมษายน ๒๕๕๑ ในการพิจารณาเหตุการณ์ที่ย้อนกลับไปในระยะก่อนหน้ารัฐประหาร ๒๕๕๐ ซึ่งโคกดาวแล้วว่า รัฐบาลหลวงชำระฯ ทองประสม ปัญหาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ปัญหาที่เป็นจุดโจมตีมากที่สุดคือ กรณีสวรรคตอันสืบเนื่องมาจากสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งแม้รัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขอย่างสุดความสามารถก็ไม่อาจทำความสำเร็จให้แกคนสวใใหญ่ใด แมแต่ญที่ใความสนับสนุนนายปรีคี่มาตลอด ก็ใแสดงความ

เมื่อหน่วยข้อปัญหาต่าง ๆ เช่น หลวงสังวรบุทกิจ อธิบดีกรมตำรวจในขณะนั้น ได้เคยกล่าวว่า

คุณเจียม (ร.ท.อ. เจียม (รัชสังข์) อัมพุนันท์ นายตำรวจสันติบาลในขณะนั้น) อยู่สันติบาล
ก็รู้ก็อยู่แล้วไม่ว่าหรือ ว่าราษฎรไม่ชอบรัฐบาลหลวงรำวงฯ หนังสือพิมพ์ก็กำแมอยู่เรื่อย... ก็
เมื่อราษฎรเขารังเกียจรัฐบาลนี้ว่าไม่โคความแล้วเรายังจะสนับสนุนให้รัฐบาลนี้อยู่ต่อไปก็
เรื่องไม่ถูก...

ความไม่พอใจต่าง ๆ นั้น รัฐบาลก็ได้ตระหนักเป็นอย่างดี แม้ในการประชุมพิเศษเมื่อวันที่
๓ กรกฎาคม ๒๕๑๐ ที่ทำเนียบราชวัง ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญของรัฐบาลคือ พ.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ผู้
บัญชาการทหารบกก็กล่าวหาหมิ่นการดำเนินงานของรัฐบาลอย่างรุนแรง นอกจากนั้น พล.ร.ท.สินธุ์
กมลนาวิณ ร.น. ก็สนับสนุน คงจะเห็นใจจากการประชุมขอความเห็นหนึ่งว่า

ตามที่หลวงอดุลฯ กล่าวท่อนที่ว่า ถ้ารัฐบาลยังเดืออยู่แบบนี้ และเมื่อเกิดการปฏิวัติ หรือ
รัฐประหารขึ้นมาในขณะนั้น หลวงอดุลฯ จะไม่ปราบปราม โดยไม่ต้องการให้ทหารไทยฆ่า
ทหารไทยด้วยกันเอง ไม่ต้องการให้คนไทยฆ่าคนไทยในเรื่องที่เกิดมีรัฐบาลเวลานั้น ในข้อนี้
หลวงสินธุ์ฯ เห็นพ้องด้วยกับหลวงอดุลฯ และขอยืนยันตามที่หลวงอดุลฯ กล่าว

นอกจากนี้รัฐบาลซึ่งประกอบด้วยบุคคลในสังกัดพรรคแนวรัฐธรรมนูญ พรรคสหชีพ และ
พรรคอิสระนั้น โดยเฉพาะพรรคอิสระได้แสดงเจตนาท่อนายกรัฐมนตรี โดยแจ้งชัดจะให้รัฐมนตรีใน
สังกัดพรรคของพรรคออกจากรัฐบาลด้วย

เมื่อรัฐบาลตระหนักว่าขาดกำลังสนับสนุนที่สำคัญเช่นนี้ ในราวทศเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๐

เจียม (รัชสังข์) อัมพุนันท์, ร.ท.อ., มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า (พระนคร: โรงพิมพ์
ไทยสัมพันธ์, ๒๕๑๑), หน้า ๘๘๘

๒
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พล.ท.อ.อดุล อดุลเดชจรัส (พ.ศ. ๒๕๑๓), (พระนคร:
โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๑๓), หน้า ๘๘

หลวงขำรงนาวาสวัสดิ์จึงได้ไปพบกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่บ้านขุนนิรันดรชัย และได้แจ้งกับ
จอมพล ป. พิบูลสงครามว่า หลวงขำรงนาวาสวัสดิ์ได้ตกลงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีแล้วว่า จะนำคณะ
รัฐมนตรีหรือออกทั้งคณะ ในประมาณวันที่ ๑๓ หรือ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ แต่คณะรัฐประหารก็ได้รีบ
ทำการก่อนในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ซึ่งเป็นเหตุให้ฝ่ายสูญเสียอำนาจมีความรู้สึกว่าได้ถูกหักหลัง
และเป็นไปใความคณะรัฐประหารไม่ต้องการร่วมบริหารงานกับฝ่ายพลเรือนอีกต่อไป

อย่างไรก็ดี ฝ่ายสูญเสียอำนาจไม่อาจแสดงการต่อต้านโดยทันที เนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุน
อย่างเพียงพอ จากบันทึกของ ดร. ทองเปลว ชลภูมิ กล่าวไว้ว่า ในวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน
นายปรีดี พนมยงค์ และรัฐมนตรีบางนายของรัฐบาลชุดก่อน พร้อมด้วยพวกถูกกักขังถูกพาไปประชุมกันที่
ฐานทัพเรือสัตหีบ มีการปรึกษาหารือถึงการต่อต้านคณะรัฐประหาร ในที่สุดที่ประชุมลงมติขยับยั้งไว้ก่อน
ทำให้การต่อต้านของเดิมถดถอยไป

ในระยะต่อมา เมื่อคณะรัฐประหารมอบอำนาจให้นายควง อภัยวงศ์ จัดตั้งรัฐบาลตลอดจน
ได้มีการมอบอำนาจของคณะทหารแก่รัฐบาลเป็นลายลักษณ์อักษร กลุ่มผู้สูญเสียอำนาจจึงคาดว่าจะมี
โอกาสกลับมามีอำนาจได้ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพราะยังมีผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ อยู่ใน
สภาพแค้นราษฎรจำนวนหนึ่ง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในระยะของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ นั้น ไม่มี
ปฏิบัติการต่อต้านอำนาจรัฐบาลจากกลุ่มนี้แต่อย่างใด

แต่เมื่อรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ถูกคณะรัฐประหารบังคับให้ลาออกไปแล้วโดยง่าย ทั้ง
ที่เป็นรัฐบาลที่รวบรวมทั้งทางการ เมืองและกฎหมาย แต่ประชาชนซึ่งมีความนิยมในตัวของนายควง
อภัยวงศ์ อย่างมากมายก็ไม่ได้มีปฏิบัติการต่อต้านบังคับให้ออกของรัฐบาลชุดนี้แต่อย่างใด การกลับ
มามีอำนาจครั้งหลังของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม้จะไม่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย และไม่เป็นที่

จากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์วิจิตร คูดีคานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ใน
รัฐบาลหลวงขำรงนาวาสวัสดิ์ สัมภาษณ์โดยผู้เขียน

^๒ เกียรติ (สละ ลิขิตกุล), "เรื่องของนายควง", สารประชาธิปไตย, ฉบับประจำวันที่
๒๕ มิถุนายน ๒๔๙๓, หน้า ๒๑

ชั้นรอบของคนทั่วไปนัก แต่ก็มีที่ท้าวจะอยู่ในอำนาจไคอย่างมั่นคง ทำให้ฝ่ายสูญเสียอำนาจเห็นว่าหมดโอกาสที่จะเข้ามาบริหารประเทศตามครรลองประชาธิปไตยอย่างแน่นอน จึงเป็นเสาทะลุให้กลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ พยายามใช้กำลังเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองกลับคืน

๒. การกวาดล้างฝ่ายตรงกันข้ามกับคณะรัฐประหารอย่างเฉียบขาด เนื่องจากการที่คณะรัฐประหารบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกทั้งที่ไม่มีเหตุผลสมควรครั้งนี้ นับว่าเป็นการกระทำผิดรัฐธรรมนูญ และเป็นสิ่งที่เพ่งเล็งว่าไคทำลายศรัทธาของประชาชน ซึ่งเป็นผู้เลือกตั้งรัฐบาลขุนนายควง อภัยวงศ์ โดยสิ้นเชิง คณะรัฐประหารจึงหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลาว่า ฝ่ายที่สูญเสียอำนาจตลอดจนผู้ที่ไม่พอใจการใช้อำนาจบาตรใหญ่ของคณะรัฐประหารจะกระทำการโค่นล้มด้วยวิธีการเดียวกัน ตลอดจนสภาพของบ้านเมืองในขณะนั้นอาจเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการกบฏและจลาจลขึ้นได้โดยง่าย กล่าวคือ ในสมัยนั้นมีบุคคลอันซบถเป็นจำนวนมากคอยรังแกค้ำชวบ้านให้ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ โดยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้จัดการให้เค็ดขาดลงไป ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนในเรื่องการคลังก็เป็นที่โจษขานกันว่า รัฐบาลบริหารการคลังไปในทางมิชอบ ทำให้ฐานะการคลังเสื่อมโทรมมีหนี้สินพอกพูน

นอกจากนี้แล้ว การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยใช้อำนาจเค็ดขาดและประสพความสำเร็จมาแล้วในระยะปี ๒๔๙๕ - ๒๔๙๖ โดยมีการจับกุมนายสืบทหารที่ไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาลชุดพระยาพลพลพยุหเสนา และการตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาโทษ "พวกกบฏ" และไคสั่งประหารชีวิตรวดเคี้ยว ๑๘ คนนั้น แสดงว่ารัฐบาลพร้อมที่จะใช้อำนาจอย่างไม่จำกัดขอบเขตต่อบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่รัฐบาลสงสัยว่าจะทลายการใช้อำนาจ และสามารถทำให้ความยุ่งยากต่าง ๆ ทั้ง

วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติรัฐประหารและกบฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๙๕", สังกัการเมือง (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๑๑๐

๒ ชาญอนันต์ สมุทวานิช, "อุดมการณ์กับความเป็นจริงในการเมืองไทย", สังคมศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๓, หน้า ๔๗

ภายในและภายนอกรัฐสภาที่เคยมีในสมัยพระยาพลพลพยุหเสนา นั้น กลับสงบราบคาบลงไปได้

ถึงนั้นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีคณะรัฐประหารอยู่เบื้องหลังครั้งนี้ จึงใช้วิธีการรักษาอำนาจคล้ายกัน โดยการแต่งตั้งพันเอก เภา ศรียานนท์ เป็นผู้ตรวจอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายป้องกันและปราบปรามการต่อต้านคณะรัฐประหาร ซึ่งพลโทจิก มั่นคิดปตินาคโยธารักษ์ ได้เคยเรียนกับจอมพล ป. พิบูลสงครามไว้ว่า "หากแต่งตั้งคุณเภา ขึ้นเป็นรองอธิบดีตำรวจ ผู้สนใจการเมืองจะนึกถึงความหลังครั้งเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ คุณหลวงอุดมเดชจรศักดิ์เข้ารับตำแหน่งรองอธิบดีตำรวจเหมือนกัน" ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันว่านอกจากพันเอกเภา ศรียานนท์ จะเป็นตัวจักรสำคัญในการรัฐประหาร ๒๔๙๐ แล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งขึ้นมีอำนาจครั้งนี้ไม่ได้มีอำนาจโดยตนเอง จึงต้องการกานอำนาจระหว่างบุคคลในคณะรัฐประหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพันเอกเภา กับ พล.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และทำใ้สำเร็จในระยะแรก เพราะกำลังตำรวจในสมัยพันเอกเภานี้มีสมรรถภาพดีเทียบเท่ากับพลที่เดียวกัน ถึงกับในสมัยนั้นได้เกิดคำว่า "สี่เหล้าทัพ" ซึ่งรวมเอาตำรวจเขาเป็นเหล้าทัพหนึ่งด้วย

ในคานการปฏิบัติที่ต่อผู้ต่อต้านก็เช่นกัน ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จุดนี้ เมื่อเกิดการท้าทายอำนาจรัฐบาลครั้งใด หรือแม้เพียงการสืบทอดของเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น รัฐบาลก็จะรีบทำการขจัดกวาดล้างโดยฉับพลันและเฉียบขาด รัฐบาลหรือคณะรัฐประหารมักจะใช้เหตุผลในการ "ป้องกันตัว" เพื่อขจัดกวาดล้างผู้ต่อต้านหรือผู้ท้วงติงทุกวิถีทาง เพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจการจับกุมตัวบุคคลต่าง ๆ ก่อนที่จะได้มีพฤติการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่กระทำเสมอในรัฐบาลจุดนี้ เช่น การจับคณะนายทหารในข้อหาติดก่อการปฏิวัติในวันที่ ๑ ตุลาคม ในการจับกุมครั้งนี้ปรากฏว่ามีพันโทโพยม จุฬานนท์ รวมอยู่ด้วย ต่อมาวันที่ ๓๐ ตุลาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจจับนายฟอง สิทธิธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธาธาณี ข้อหากบฏแย่งกินแดน และในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน นายตำรวจชั้นนายพล นายพัน และนายร้อย หลายนายจะเข้าไปจับสมาชิกสภาฯ ในที่ประชุม กรณีเช่นนี้ ทำให้

เกียรติ (สละ ลิขิตกุล), เรื่องของนายควง (พระนคร: ทางหุ่นสวนจักษุอักษรเสรี,

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งกระทู้ถามเรื่องการจับผู้แทนในสภา และในที่สุดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ตอบว่ามีคนโทรศัพท์แจ้งไปยังอธิบดีตำรวจว่า ให้ระวังรักษาท่านนายกรัฐมนตรีเพราะจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น ผู้ตั้งกระทู้ได้ซักถามและยืนยันข้อเท็จจริงต่าง ๆ จนในที่สุดรัฐมนตรียอมรับว่า ต่อไปหากมีข่าวอะไรก่อนจะดำเนินการก็จะสอบสวนให้แน่นอน จะไม่กระทำให้เป็นที่ยึดถือตกใจเช่นนี้

ในด้านกำลังของอดีตเสรีไทย ซึ่งเป็นที่หวาดระแวงของคณะรัฐประหารอย่างมากนั้น ก็ได้ดำเนินการโยกย้ายหรือกำจัดผู้ที่อยู่ในวงราชการ ซึ่งหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลงไปแล้วส่วนหนึ่งได้รับการฝึกฝังเข้าทำงานตามหน่วยราชการต่าง ๆ หลวงสังวรบุพพิกิจได้บันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "เราต้องลำบากใจในเรื่องพวกเด็กที่รับราชการ มีข่าวปลด ถ้อพวก แกล้งกันอะไรเหล่านี้..."

การละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชนบ่อยครั้งเช่นนี้ แม้วาประชาชนโดยทั่วไปจะไม่กล้าแสดงอาการต่อต้านโดยชัดเจน แต่ผลสะท้อนอย่างหนึ่งคือ ทำให้คณะรัฐประหารมีศัตรูเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งเกิดการต่อต้านหลายครั้ง รวมถึงกบฏวังหลวง และนับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการกบฏจลาจลมากที่สุดเป็นประวัติการณ์

๓. ความแตกแยกภายในคณะรัฐประหาร การกลับมาใช้อำนาจทางการเมืองหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ ครั้งนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้ร่วมงานในคณะรัฐประหารที่สำคัญ ๆ ได้แก่ พลโทอิน จุฑหวั่น พลโทหลวงกาจสงคราม พันเอกสถนศักดิ์ ชนะรัชต์ และพันเอกเผ่า ศรียานนท์ ดังนั้นแม้ว่าจอมพล ป.พิบูลสงคราม จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมก็ตาม แต่อำนาจทางการเมืองก็มีไปตกอยู่กับจอมพล ป. แต่ผู้เดียว เช่นเคย แต่กลับกระจายไปยังกลุ่มผู้ร่วมทำรัฐประหาร ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ กลุ่มผู้สนับสนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม กลุ่มนายทหารนอกประจำการและกลุ่มนายทหารประจำการ

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (วิสามัญ) ชุดที่ ๑ ครั้งที่ ๕/๒๔๙๑, หน้า ๕๐๕
^๒ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพหลวงสังวรบุพพิกิจ, เรื่องเก็บ, หน้า ๑๖๐
^๓ สุจิน ตันทีกุล, แผลสะท้อนรัฐประหาร ๒๔๙๐, เรื่องเก็บ, หน้า ๑๑๗

เนื่องจากความแตกแยกกันภายในกลุ่มและพฤติกรรมของคณะรัฐประหาร เป็นไปในลักษณะต่างฝ่ายต่างกุมใจกันอยู่ โดยเฉพาะ พล.ต.อ.เผ่า และจอมพลสฤษดิ์ ชนระวัช นั้น ต่างฝ่ายต่างถือว่าตนเป็นผู้รวมกระทำกร และต่างก็เป็นผู้ใกล้ชิดกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยเฉพาะทั้ง ๒ ฝ่ายถือว่าเป็นผู้มีกำลังเพียงพอที่จะโค่นรัฐบาลได้สำเร็จ ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในขณะที่ต้องพยายามรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ตลอดจนพยายามจัดสรรตำแหน่งให้ทั้ง ๒ ฝ่ายมีอำนาจเท่า ๆ กัน กล่าวคือเมื่อแต่งตั้งให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ไปคุมกำลังตำรวจโดยเป็นผู้ช่วยอธิบดีตำรวจ ฝ่ายปราบปรามแล้ว ก็ได้แต่งตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ชนระวัช เป็นนายทหารคนสนิท ผู้บัญชาการทหารบก พร้อมทั้งเลื่อนยศให้เป็นพลตรี (ยศในขณะนั้น)

การที่ผู้นำของรัฐบาลทุ่มเทความคิดเกือบทั้งหมดไปในทางการเมือง ในอันที่จะรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ จึงทำให้ละเลยภาวะความรับผิดชอบที่จะบริหารประเทศและในวงราชการก็มีการเล่นพรรคเล่นพวก การคอร์รัปชันปรากฏอยู่ทั่วไป ภาวะการจลาจลทำให้เกิดความไม่พอใจทั่วไปแก่ภายในในกลุ่มคณะรัฐประหารเอง จากกฤษฎีกาเสนาธิการ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๑ แสดงให้เห็นถึงความแตกแยกอย่างรุนแรงภายในทหารบกเอง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอิทธิพลสูงสุดในขณะนั้น เนื่องจากระบบการเลื่อนยศตำแหน่งทางทหารซึ่งเป็นไปเพื่อตอบแทนผู้เข้าร่วมรัฐประหาร นายทวี บุญยเกตุ เลขาธิการหลังจากคณะรัฐประหารบังคับให้รัฐบาลคณะนายควง อภัยวงศ์ ลาออกไป ก็ได้มีนายพล ๒ คน พันเอก ๑ คน มาขอพบสนทนาค่าย หนึ่งในสามคือ พลตรีเนตร เขมะโยธิน หัวข้อสำคัญในการสนทนามีดังนี้

^๑ สุภา กาเคอร์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๕

^๒ ประยูร ปานะศิษฐ์, เมื่อผู้แทนฝ่ายค้านเปิดอภิปรายทั่วไป (พระนคร: โรงพิมพ์ประยูร, ๒๕๐๑), หน้า ๘๑

^๓ Jayanta Kumar Ray, Portraits of Thai Politics (New Delhi : Orient, Longman Ltd., 1972)
ขอความเปิดเผยโดย สุจิน คัมภีร์กุล, ผลสะท้อนทางการเมืองของรัฐประหาร ๒๕๑๐, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๗

๓.๑ วงการทหารบกยุ่งเหยิง อย่างแจ่มพลโศกาจ กาจสงคราม ชัยคนที่มีความสามารถออก ทำให้เกิดการขวัญเสีย ไล่ตำแหน่งทางทหารเพราะการเมืองจากพันเอกเป็นพลโท มาตราฐานทางทหารซึ่งตกต่ำ สมรรถภาพของกองทัพบกเสื่อมโทรม ...

แม้ว่าคณะรัฐประหารจะสามารถปราบปรามไว้ทันทางที่ ก็ยังคงมีอยู่ภายในระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ กับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ คุกรุ่นอยู่ตลอดเวลา เป็นเหตุให้ฝ่ายก่อการกบฏวังหลวงพยายามจะชักชวนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดให้ความสนับสนุน โดยการพยายามทาบทามทั้งทางฝ่าย พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์

๔. ความไม่ไว้วางใจระหว่างทหารเรือกับทหารบก นับตั้งแต่วันที่ ๒๕๙๕ เป็นต้นมา องค์ประกอบทางการเมืองภายในคณะราษฎร แบ่งเป็น ๓ ฝ่าย คือ ทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน โดยเหตุที่ทั้ง ๓ ฝ่ายได้รวมมือกันในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๙๕ อย่างพร้อมเพรียง แม้ว่าในระยะแรกทหารเรือจะไม่แสดงอำนาจทางการเมืองอย่างชัดเจน แต่ทหารบกก็ไม่สามารถรวบอำนาจได้อย่างเต็มที่ จนกระทั่งระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ครั้งแรกนั้น เป็นระยะที่ทหารบกมีความรุ่งเรืองมากที่สุด เนื่องจากผู้นำของประเทศมาจากทหารบกโดยตรง และจากการพยายามรวบอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในระยะนี้เอง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่พอใจกันขึ้น พล.ต.อ. มรว.ยงสุข กมลาสน์ ได้บรรยายเหตุการณ์ในระยะนี้ไว้ว่า

ทางด้านทหารเรือ พฤติการณ์ที่บ่งชี้ว่าคุณหลวงพิบูลสงครามใช้อำนาจเผด็จการบางประการขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีของทหารเรือ เช่น กำหนดเวลาชักธงขึ้นลง ซึ่งทหารเรือต้องประกอบพิธีตามเวลาสากล มีสัญญาณนัดหมายให้กระทำพร้อมเพรียงกันทุกหน่วย ตอนเช้าชักธงขึ้นเวลา ๐๘.๐๐ น. ตอนเย็นชักธงลงตามเวลาที่ดวงอาทิตย์อัสดงคต มีคำสั่งบังคับให้ใช้เวลา ๐๗.๐๐ น. เป็นเวลาชักธงขึ้นในตอนเช้า เวลา ๑๘.๐๐ น. เป็นเวลาชักธงลงในตอนเย็น เป็น

พคอ.มรว.ยงสุข กมลาสน์, "แด่คุณหลวงสังวรยุทธกิจ", อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหลวงสังวรยุทธกิจ, เรื่องเดิม, หน้า ๓๐

การสำแดงอำนาจที่ชัดขึ้นจิตใจให้ผา่นประเพณี ฟังดูเหมือนจะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ความรู้สึกไม่พอใจของทหารเรือทั้งกองทัพยอมเป็นเรื่องใหญ่ ความเสื่อมศรัทธาในตัวคุณหลวงพิบูลสงครามเพิ่มคะแนนนิยมในตัวคุณหลวงประคิมบุญธรรมให้ทวีขึ้น ...

นอกจากนี้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้พยายามแก้กำลังของฝ่ายทหารเรือให้ลดน้อยลง โดยการย้ายพลเรือตรี หลวงสังวรบุพผกิจ จากตำแหน่งผู้บังคับการสถานีทหารเรือสัตหีบ ไปเป็นเจ้ากรมเสมียนตรา ทั้งนี้ "...ดูเหมือนจะมีเจตนาเพียงแยกให้ห่างออกมาจากกลุ่มทหารเรือ เพื่อลดอิทธิพลและตัดรอนอิทธิพลกำลังทางการเมือง"

ผลจากการกระทำเช่นนี้ ทำให้ทหารเรือหันเหไปเข้ากับฝ่ายพลเรือนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อรัฐบาลพลเรือนเริ่มเข้ามาบริหารงาน ทหารเรือและพลเรือนดูจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้น เนื่องจากทหารเรือได้เข้าร่วมและสนับสนุนงานของเสรีไทยอย่างเต็มที่ทั้งนี้คือ พลเรือตรีหลวงสังวรบุพผกิจ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยภาคชลบุรี ระยอง ซึ่งเป็นภาค American Area มีหน้าที่พิเศษเกี่ยวกับต้องรับภารกิจด้านกองบัญชาการเสรีไทยรวมอยู่ด้วย และนาวาเอกบุญ ตู้อชลาภัย เป็นหัวหน้าอาสาพลเรือน เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อเกิดรัฐประหาร ๒๔๙๐ ขึ้น ทหารเรือจึงได้ให้ความช่วยเหลือในการหลบหนีของผู้นำคณะราษฎรเก่า โดยกวรวินายปรีดี พนมยงค์ ได้ติดต่อกับพลเรือตรีหลวงนาวาวิจิตร ไคสงเรือมารับไปพัก ณ ทองพระโรง พระเจ้าตากสิน อันเป็นที่ตั้งกองทัพเรือ และในการประชุมปรึกษาของคณะรัฐบาลชุดหลวงชวรวงศาสวัสดิ์ ก็ยังคงใช้ตัวคณะนี้ยังเป็นแรงสนับสนุนของทหารเรือเป็นที่เห็นสมควร แม้ว่า

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐
๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔ - ๑๓๕
๓ พูนศักดิ์ สักกานุวัฒน์, ขบวนการเสรีไทย (พระนคร: สำนักพิมพ์พิบูลสาส์น, ๒๕๑๖), หน้า ๑๖๔
๔ สละ ดิฉิตกุล, รัฐบาล (พระนคร: สำนักพิมพ์ชัยฤทธิ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า ๔๕

จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะไต่หนังสือไปถึงผู้บัญชาการทหารเรือ ขอให้ส่งนายปรีดี พนมยงค์ ให้
 กับคณะรัฐประหาร พลเรือเอกสินธุ์ กมลนาวิน กิ่งเงย และจัดการช่วยเหลือให้นายปรีดี พนมยงค์
 เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อติดต่อกับสถานทูตอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ช่วยเหลือออกนอกประ
 เทศ และเป็นผลสำเร็จ ส่วนพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ นั้น ใค่อาศัยหลบซ่อนตัวอยู่กับกอง
 พันนาวิกโยธินทหารเรือที่ลี้ภัยหนีเป็นเวลานาน ทั้งนี้เป็นการแสดงถึงการอยู่ตรงข้ามของคณะรัฐ
 ประหารกับทหารเรืออย่างชัดเจน เขตทหารเรือจึงได้กลายเป็นที่ลี้ภัยของนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม
 กับคณะรัฐประหารไปโดยปริยาย

✓ ภายหลังจากที่ ร.ท.นายควง อภัยวงศ์ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 มন্ত্রীด้วยกัน และรัฐบาลพยายามสร้างอำนาจทั้งทางด้านการทหาร ตำรวจ รัฐสภา และในวงราชการ
 จนกระทั่งละเลยในการบริหารประเทศนั้น ทหารเรือยังมีความระมัดระวังตัวมากขึ้น เมื่อเกิดกบฏ
 ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑ นั้น ทหารเรือได้รับส่งนาวาโทประทีปฐ พูนเกษ เป็นทูตมาชี้แจงแก่คณะรัฐประหาร
 ว่า ทหารเรือไม่ใค่เกี่ยวข้องกับการเมือง ตลอดจนรับรองว่าในเขตทหารเรือไม่มีนายปรีดี พนมยงค์
 แสดงว่าทั้งสองฝ่ายต่างทราบดีว่า มีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน แม้วาคณะรัฐประหารจะพยายาม
 ติดต่อบุคคลที่มีความดีมีฝีมือพลทหารเรือตามที่พลเรือตรีทหาร ข้าทหารฯ บรรยายเหตุการณ์ตอนนั้นไว้ว่า

แม้ว่าคณะรัฐประหารจะปลอดจากการเผชิญหน้ากับกำลังต่อต้านแล้ว ก็ยังไม่สิ้นความหวาด
 ระแวงกำลังที่หลบลงใต้ดินของพวกเสรีไทย กลุ่มหลวง (หลวงสังวรยุทธกิจ) กับพวกจึงปรากฏ
 ความสำคัญในหัววินัยเหมือนภาพลวงตา จุดล่อที่เป็นผู้ใหญ่ในคณะรัฐประหารและเคยเป็นชาว

^๑ สุพจน์ คานตระกูล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๕ - ๓๐

^๒ พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์, "พลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ", อนุสรณ์ในงานพระ
 ราชทานเพลิงศพหลวงสังวรยุทธกิจ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕

คณะราษฎร พร้อมกับบุคคลที่เป็นตัวแทนในคณะรัฐประหาร จึงพยายามมาพบปะ कुछหลวงที่บ้านใน
กรุงเทพฯ เพื่อปรับความเข้าใจ และขอให้ร่วมมือหรือสนับสนุน

แต่ไม่ปรากฏผลสำเร็จ เพราะพลเรือตรีหลวงสังวรบุพพิกิจไคชอบตัวที่จะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับ
การเมืองอีก

กล่าวได้ว่า ทัศนะโดยทั่วไปของทหารเรือในขณะนั้น นอกจากจะไม่พึงพอใจคณะรัฐประหาร
๒๔๙๐ เพราะความแตกเหลวของบุคคลในคณะรัฐบาลชุดจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งต่างฝ่ายต่าง
แก่งแย่งชิงดีกันแล้ว ทหารเรือก็ยังไม่ต้องการให้ฝ่ายทหารบก เขาเดนาการเมืองอย่างรวมอำนาจถูก
ขาดอย่างที่เคยเป็นมา ส่วนคณะรัฐประหารก็หวาดระแวงกำลังฝ่ายทหารเรือมาโดยตลอด ว่าอาจจะ
ให้ความสนับสนุนการต่อต้านรัฐบาลที่เกิดขึ้น เนื่องจากความผูกพันที่เคยมีระหว่างทหารเรือกับ
นายปรีดี พนมยงค์ ตลอดจนอดีตเสรีไทย การประจันหน้ากันของทั้ง ๒ ฝ่ายนี้เอง เป็นเหตุสนับสนุน
ให้ฝ่ายกองการกบฏวังหลวงมั่นใจว่า จะโค่นล้มสนับสนุนจากทหารเรืออย่างเต็มที่

และในทมิ ๒๔๙๒ เมื่อรัฐบาลเตรียมที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๒ ซึ่งได้ดำเนินการ
ร่างมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมในวันที่ ๒๕
มกราคม ๒๔๙๒ นั้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่ยึดหลักประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับ
หนึ่ง รัฐบาลเกรงว่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงกันข้ามเข้ามาในวิถีทางการเมืองได้อีก
ประกอบกับในขณะนั้นรัฐบาลได้ทราบข่าวการลอบเข้ามาประ เเศไทยของนายปรีดี พนมยงค์ โดยได้
นัดพบปะกับลูกศิษย์ที่ศรีราชา นอกจากนี้นายทวี ตะเวทิจูด ยังได้ทาบตามบุคคลในคณะรัฐประหาร
เช่น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และพันโทละม้าย ดุทยานานนท์ เพื่อให้ความสนับสนุนแต่ไม่เป็นผล
สำเร็จ

๑ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๓๓

๒ อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงสังวรบุพพิกิจ, เรื่องเดิม, หน้า ๑๘๐

รัฐบาลจึงพยายามแสดงให้ฝ่ายตรงกันข้ามรู้ว่า รัฐบาลพร้อมที่จะรับมือเต็มที่ โดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒ ภายใต้วลีว่า "สถานการณ์ของโลกก็จลาจล" และในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ปีเดียวกัน ก็ได้โฆษณาบทความอีกเรื่องหนึ่ง ชื่อ "ประเทศไทยจะมีจลาจลหรือไม่" โดยการยกตัวอย่างประเทศเพื่อนบ้านเปรียบเทียบ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เถื่อนฝ่ายตรงข้ามไว้ว่า "...หากส่วนมากจะดำเนินการต่อไป โดยใช้การจลาจลเพื่อความสำเร็จทางการเมืองภายในแล้ว ก็เป็นที่น่าเสียใจว่าทุกคนต้องสู้กันไป เลือดเท่านั้นที่จะล้างเมืองไทยให้สะอาดได้"

และในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒ รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินเตรียมรับจลาจลเต็มที่ เพราะได้ทราบมาแน่นอนว่าจะมีการจลาจล ทั้งนี้รัฐบาลอ้างว่า

ด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า สถานการณ์ทางการเมืองต่างประเทศใกล้เคียงประเทศไทย ได้มีการจลาจลขึ้นทั่วกัน และเหตุฉุกเฉินเช่นนี้ได้ถูกนำมายังประเทศไทยจนถึงบางแห่ง รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องเฝ้าระวังภัยอันตรายไปบ้างแล้ว จึงประกาศให้ทราบทั่วกันว่า สถานการณ์ฉุกเฉินมีอยู่ในพระราชอาณาจักร

ก่อนการประกาศภาวะฉุกเฉินเพียงไม่กี่ชั่วโมง สถาปนาราชการภายในเขตพระนคร ชนบุรี เต็มไปด้วยความตึงเครียด พร้อมกันนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เริ่มจับกุมนักการเมืองที่อยู่ในข่ายสงสัย ดังนี้ คือ พ.อ.ทวน วิชัยสิทธิ์ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทยในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ และหลวงดำรงนาวาสวัสดิ์ พร้อมด้วย ร.อ.สุนทร ศิริทรัพย์ ร.อ.วิเชียร จาระสุต และนายเล็ก ชัยสิทธิ์ ทั้งหมดถูกจับในข้อหาพยายามก่อการลอบวางรัฐประหาร รมณูฉบับใหม่ และพร้อมกันนั้นได้สั่งให้กองทัพอากาศ

จ.พาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ จรูญ กุวานนท์, ชีวิตการต่อสู้ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๘๔

๒ สยามนิกร ฉบับประจำวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒

๓ เรื่องเดียวกัน

ต่าง ๆ เตรียมพร้อม และทำการปิดถนนสายสำคัญ ๆ ที่มุ่งมายังพระนคร ส่วนหนังสือพิมพ์ในระยะนี้
เมื่อเรียงเสร็จต้องเอาไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจเสียก่อน ทั้งนี้สรุปได้ว่าฝ่ายรัฐบาลเตรียมพร้อมที่จะ
เผชิญการท้าทายอำนาจครั้งนี้อย่างเต็มที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย